

Att fira mässa som det faller en in

Förslaget till ny kyrkohandbok har nagelfarits. Mycket har ifrågasatts, somligt lovordats medan annat kommit i skymundan. Så har musiken kritiserats och språket diskuterats. Men om kyrkohandbokförslaget teologi har det skrivits alltför lite. Om man ser till varje enskilt moment, så finns det alternativ som är teologiskt bärkraftiga och som har rötter i kyrkans djupa tradition. Det är bra.

Men det är mindre bra att så mycket av materialet och så många av de enskilda momenten har alternativ, som inte bara saknar språklig stringens utan också är teologiskt tveksamma. Det går att kryssa sig fram genom att i moment efter moment välja sådana alternativ att det blir tveksamt, huruvida den mässa som firas kan betraktas som förankrad i kyrkans tro. För mässans *ordo* räcker det inte med att de fyra delarna, samling, ordet, måltiden och sändningen, finns där. De måste också fyllas med ett innehåll som teologiskt och språkligt kan kännas igen oavsett var inom Svenska kyrkan man firar gudstjänst – och än mer, att det föreligger en ekumenisk samhörighet, historisk kontinuitet och biblisk förankring.

Avgörande för det teologiska innehållet är inte bara vad som sägs utan också vad som inte sägs. Det förslag som föreligger ger anledning att förmoda att kyrkohandbokskommittén inte sällan avsiktligt velat undvika väsentliga teologiska utsagor och klassiska liturgiska formuleringar.

Visserligen angavs i direktiven att man i handboksarbetet skulle beakta det inklusiva språket, men när blir det språket till villfarelse genom att klassiska begrepp som det råder ekumenisk konsensus om sätts i karantän? Ibland tar sig försöken att ge utrymme för alternativ till tilltal och begrepp som Herre, Fader, Son, Frälsare och synd nästan komiska uttryck. Inte minst i inledningsorden har banala fraser letat sig in där tidlösa och beprövade formuleringar ersatts av närmast pekorala inslag, vilka för stunden kan tilltala som attraktiva och inkännande. I stort sett är det endast ett icke-fakultativt moment som bevarar kyrkans tro på Gud som Fader, nämligen den bön som Jesus lärt oss, *Vår fader*.

Så är det inledande alternativet »I Guds, den treeniges namn» en i och för sig god formulering men om avsikten är att undvika den klassiska treenighetsbekännelsen till Fadern och Sonen och den helige Ande, så bottnar det i samma tveksamma utsaga som den allt mer förekommande formeln »I Skaparens, befriarens och livgiverskans namn». Guds funktion framhävs framför Guds person och vad Gud gör – skapar, befriar och ger liv – betonas mer än vem Gud är – Fader, Son och helig Ande. Handlandet betonas mer än varandet som ligger i själva gudsnamnet *Jag är*.

I flera av inledningsorden och syndabekännelserna är det påtagligt att man vill undvika begreppet synd. Alternativ 4 för syndabekännelsen och alternativ 2 för förlåtelseordet är exempel. Men synd helas inte, den försonas och förlåts. Om detta blir otydligt blir även Kristi gärning oklar.

De alternativa svaren på bibelläsningarna är ett annat exempel på tvetydighet: »Så lyder Herrens ord/Guds ord/bibelns ord». Att välja alternativet »bibelns ord» kan befaras vara ett sätt att undvika såväl bekännelsen att Bibeln är Guds levande ord som att inte uttala det hierarkiska Herre. Risken är att bibelordet reduceras till en bok om Gud mer än ett Herrens tilltal till församlingen. Det val som textläsaren gör handlar således inte bara om en formulering utan om tro och bekännelse.

Men fenomenet återfinns i fler moment där man strävat efter nya formuleringar. I *Sursum corda* ska vi som gudstjänstfirare låta »vårt tack till Gud strömma fram» och i *Agnus Dei* sjungs »Guds Lamm, du möter oss i bröd och vin, helar oss och ger oss av din frid». Som *Sanctus* kan man sjunga Per Harlings i och för sig fina visa »Du är helig, du är hel» (nr 709 i

psalmbokstillägget), men dels är det tveksamt om orden tål att slitas på (är den inte redan utsliten?), dels försvinner *Benedictus*. Serafernas lovsång inför Guds tron (Jes. 6) förbinds då inte längre med folkskarans lovsång och bekännelse till Jesus: »Välsignad vare han som kommer i Herrens namn.» Han som red in i Jerusalem är den, vars kropp och blod blir närvarande i brödet och vinet och som kyrkan bekänner är ett med Herren Sebaot.

Problemet med många av de nya formuleringarna är att de lär nötas ut. Den teologiska stringensen blir otydlig och någonting av det Allraheligaste, som vi i mässan står inför, döljs. Det är fullt möjligt att fira inte bara en teologiskt haltlös mässa utan också en som är farligt nära villfarelsen, inte främst genom vad som sägs utan genom vad man undviker att säga, bekänna och bedja. Få gudstjänstfirare är bekanta med Svenska kyrkans bekännelseskrifter, utan det är genom att fira mässa som kyrkans tro och bekännelse inövas i oss som kristna. Vad vi ber blir vad vi tror, lever och bekänner.

Mycket i handboksförslaget lär snart bli föråldrat. Ett språk färgat av tidstypiska signalord, en teologi präglad av dagstrender förlorar snabbt sin fräschör. Liturgins teologi och dess språkliga uttryck kräver en tidlöshet för att bära mitt i tiden. Att fira mässa är mer än en handling i nuet. Den firas i gemenskap med dem som gått före oss, med dem som kommer efter oss och med dem som firar den på andra håll i världen. Det är vare sig prästens uppfattning eller dagens aktuella trosbilder som ska färga mässan utan det gemensamma katolska liturgiska arvet. En kyrkohandbok som liknar ett smörgåsbord, där varje församling och präst kan ta för sig av sina favoriter, riskerar att bli ett uppbrott från den stora kyrkogemenskapen i alla tider och överallt.

Förslaget ger förvisso i de flesta momenten teologiskt goda alternativ, men dessa ursäktar inte att annat är tvivelaktigt och bristfälligt. Risken är att den präst som inte är förankrad i kyrkans liturgiska arv inte bara väljer något enstaka tveksamt alternativ utan att det blir så genomgående i hela mässan. Så var det med de falska profeternas budskap. De talade som det behagade folket att höra och som kliade i öronen. För att travestera Hjalmar Söderbergs kommentar om predikanter i *Djävulen håller monolog*: »somliga fira mässa som det faller dem in, och det är ändå de bästa; men de allra flesta fira mässan så, som de tro att publiken vill ha det. De äro sannerligen inte en bit bättre än liberalkonservativa tidningsredaktörer.»

Kanske menar någon att detta sätt att läsa kyrkohandboksförslaget är onödigt negativt och misstänksamt. Så kan det vara. Eller så har det fog för sig. Då finns anledning till oro, eftertanke och omprövning eftersom förslagets teologiska halt på många punkter är så besvärande låg att den kristna trons kärna blir otydlig, rentav blir en försvagad, sekulariserad tro som mer tycks syfta till att bekräfta människan än till att tillbe Gud.